

REVIEW ARTICLE

Формування лідерських soft skills в закладах вищої освіти (на прикладі підготовки вчителів «Захисту України»)

Вадим Слюсар^{1*} , Надія Яблонська¹ , Олександр Мосієнко¹

¹Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна

*vadmysl@gmail.com

Анотація

У статті визначено освітній потенціал формування лідерських soft skills, які суттєво впливають на професійні якості майбутнього фахівця, який буде затребуваним на ринку праці. Акцент зроблено на особливостях оволодіння здобувачами лідерськими soft skills у вітчизняних закладах вищої освіти на прикладі підготовки вчителів «Захисту України». Розкрито специфіку нормативно-правового регулювання щодо організації навчально-виховної роботи у сфері вищої освіти за відповідною спеціальністю. На основі аналізу освітньо-професійних програм спеціальності 014.16 Середня освіта (Захист України) визначено, набуття яких компетентностей, передбачає також і оволодіння лідерськими якостями. Зазначено, у предметному полі яких освітніх компонентів є перспективи для реалізації програми засвоєння цих навичок, а також запропоновано відповідну тематику. Зазначено, що підготовка вчителів предмета «Захист України» зазнає суттєвих змін відповідно до соціальних запитів через акцентуацію на педагогічній складовій, оволодіння здатністю працювати з різними віковими категоріями та формувати лідерські якості учнів.

Вступ

Якісна зміна парадигми підготовки фахівця-професіонала закладами вищої освіти України стосується упровадження як програми формування необхідних для ведення спеціалізованої діяльності навичок («hard skills»), так і тих, які не мають такої безпосередньої спрямованості. Йдеться про soft skills («м'які навички»), які мають передусім універсальний характер і сприяють професійному зростанню фахівця. Сучасні запити ринку праці орієнтуються на здатність працівника критично оцінювати наявні соціальні фактори й, відповідно, адекватно реагувати на зміни у суспільстві загалом та професійному середовищі зокрема, приймати рішення і брати на себе відповідальність за них, здійснювати ефективну комунікацію, бути стресостійким тощо. Наразі у науковому дискурсі відсутня цілісна класифікація усіх soft skills чи сформований усталений їх перелік, враховуючи динаміку соціальних та економічних змін. Перед робочими групами, які розробляють та упроваджують освітньо-професійні та освітньо-наукові програми, постає завдання вибору оптимальних для майбутніх випускників soft skills, які формуватимуться під час навчання. Важливе місце займають лідерські soft skills, або м'які навички лідера, оволодіння якими дасть можливість професіоналам ефективно ініціювати зміни у виробничих процесах, здійснювати управлінські функції, швидко та ефективно приймати рішення в умовах невизначеності. Лідерство не зводиться лише до управління та адміністрування, а передбачає здійснення моделі поведінки, яка дає змогу робити стратегічне планування, прийняття відповідальності не лише за власні

Ключові слова:

soft skills, заклад вищої освіти, ринок праці, лідерство, Захист України

Мова статті:

українська

Отримано:

15 квітня 2024 р.

Прийнято:

7 травня 2024 р.

Опубліковано:

30 червня 2024 р.

Цитування:

Слюсар, В., Яблонська, Н., & Мосієнко, О. (2024). Формування лідерських soft skills в закладах вищої освіти (на прикладі підготовки вчителів «Захисту України»). *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*, 17, 66-76. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2024-17-66-76>

рішення, а й за групові, наявність стійких морально-етичних принципів діяльності, здатності мотивувати інших, здійснювати ефективне прогнозування розвитку соціально-професійної групи. Формування лідерських soft skills в закладах вищої освіти є важливою вимогою ринку праці й передбачає включення відповідних складових до загальних та фахових компетентностей і вивчення відповідних тем освітніх компонентів.

Мета статті — визначити особливості формування лідерських soft skills у вітчизняних закладах вищої освіти на прикладі підготовки вчителів «Захисту України».

Методи дослідження

Дослідження ґрунтується на аналізі документів, зокрема це стосується нормативної бази забезпечення освітніх процесів у вищій освіті та реалізації освітньо-професійних програм спеціальності 014.16 Середня освіта (Захист України) в ЗВО України. Також застосовується метод порівняльного аналізу у контексті визначення спільних та відмінних рис стосовно формування лідерських soft skills у цих програмах. Вивчення ж досвіду реалізації відповідних ОПП за зазначеною спеціальністю потребує застосування методу контекстуально-інтерпретаційного аналізу медіатекстів, представлених на офіційних сайтах закладів вищої освіти, в яких вони реалізуються.

Результати дослідження

Формування soft skills у закладах вищої освіти покликане доповнити hard skills для покращення стосунків у професійному середовищі, ефективності роботи та реалізації кар'єрних перспектив. Поняття «soft skills» відображає характеристики міжособистісних відносин, що поєднують такі індивідуальні риси, як емоційний інтелект, кластер особистісних рис, комунікації, звички, дружелюбність, управління людьми, лідерство тощо (Kalytchak et al., 2018). Варто зазначити, що системне впровадження технологій штучного інтелекту у виробничі процеси дає можливість працедавцю замінити у виробничому процесі людські ресурси на технічні у сфері, де виконуються повторювані завдання, що вимагають лише базових когнітивних навичок. Як слушно зауважує Габріель Елкей, концептуальне та стратегічне мислення, креативність, здатність розв'язувати проблеми, емпатія, оптимізм, етичність, емоційний інтелект і здатність до суджень — це перспективні навички та якості, які машини не зможуть відтворити з такими ж стандартами та спритністю, як кваліфіковані люди (Elkeiy, 2022). Додамо, що лідерські навички є одними з таких навичок, вони відносяться до навичок міжособистісної взаємодії через вміння формування середовища із відповідним ставленням один до одного.

За результатами опитування роботодавців та згідно з актуальними міжнародними дослідженнями, науковці Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України визначили, що ЗВО передусім мають орієнтуватися на формування у студентів таких навичок, як здатність вирішувати проблеми; стресостійкість; комунікаційні навички; адаптивність; аналіз даних; лідерські якості. Водночас рівень задоволеності запиту випускниками суттєво поступається (на 19 %) рівню важливості для роботодавця володінням лідерськими якостям потенційного працівника (Скиба та ін., 2023). Тому формування лідерських soft skills — це насамперед запит ринку праці. Малазійська дослідниця Танг Кео Нганг визначає вісім компонентів лідерських soft skills: співпраця / командна робота, комунікативні навички, ініціативність, лідерські здібності, розвиток людей / коучинг, особиста ефективність / особиста майстерність, планування / організація та презентаційні навички (Tang, 2012). Тому лідерські soft skills можуть формуватися через вивчення тем «Національне лідерство», «Лідерство в історії України», «Менеджмент антикризових комунікацій», «Комунікативний практикум», «Ораторське мистецтво», «Робота в команді і групах» і т.д.

Акцент на формуванні лідерських soft skills у закладах вищої освіти є складовою фахової підготовки вчителів, які у професійній діяльності, працюючи у трудовому колективі, організовуючи роботу учнівських колективів, повинні самі проявляти лідерські якості, а

також формувати їх у молоді. Також це, по-перше, стосується однієї із стратегій кар'єри — адміністрування освітніх процесів, а, по-друге, — громадсько-політичної діяльності, де вони можуть бути активними суб'єктами. Підготовка вчителів, які здійснюють навчання предмету «Захист України», регулюється окрім нормативно-правових актів щодо організації навчально-виховної роботи у сфері освіти також і Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» стосовно підготовки громадян України до військової служби, передусім допризовної підготовки. Так, у статті 9 зазначається: «Допризовна підготовка включається до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, що реалізується у закладах середньої освіти III ступеня (або структурних підрозділах інших закладів освіти), що забезпечують профільну середню освіту; закладах професійної (професійно-технічної) освіти, закладах фахової передвищої освіти, якщо певний рівень освіти здобувається на основі базової середньої освіти та проводиться за програмами, погодженими з Міністерством оборони України» (Закон України, 1992). Актуалізація підготовки вчителів цього предмета суттєво визначає необхідність зміни підготовки кадрового забезпечення, що ставить вимогу перед закладами вищої освіти реалізацію підготовки з акцентом на засвоєння передусім компетентностей здійснення педагогічної діяльності. Очевидною зміна акцентів є при порівнянні інструктивно-методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 та 2023/2024 навчальних роках. У першому — визначена пріоритетність офіцерів запасу або резерву, які мають вищу військову або педагогічну освіту на заміщення посади вчителя предмета «Захист України» (Міністерство освіти і науки України, 2022). А на другому місці є випускники вищих педагогічних навчальних закладів, які закінчили їх за спеціальністю вчителя предмета «Захист України» або навчалися на військовій кафедрі. А от у других, навпаки, на першому місці акцентовано на необхідності саме педагогічної освіти: «На посаду вчителя предмета «Захист України» (тематичний план № 1) призначають випускників вищих педагогічних закладів освіти, які закінчили їх за спеціальністю вчителя предмета «Захист України», офіцерів запасу, резерву, у відставці, які мають військову, педагогічну або іншу вищу освіту, спроможні якісно проводити заняття» (Міністерство освіти і науки України, 2023). Це свідчить про якісну зміну підготовки з урахуванням, по-перше, компетентностей, а, по-друге, з перспективою вивчення цього предмета і в молодших класах, що зумовлено викликами, спричиненими військовою агресією росії проти України, зростанням мінної небезпеки, необхідністю володінням дітьми навичками надання першої домедичної допомоги тощо.

Труднощі реалізації цих вимог полягають у тому, що у Переліку предметних спеціальностей спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)», за якими здійснюється формування і розміщення державного замовлення та поєднання спеціальностей (предметних спеціальностей) у системі підготовки педагогічних кадрів ця спеціальність була відсутня, а попередньо відповідну спеціалізацію можна було отримати в межах спеціальностей «Соціальна педагогіка» (спеціалізація «Цивільний захист») та «Фізичне виховання» (окрема спеціалізація) (Про затвердження Переліку предметних спеціальностей..., 2016). А от уже в новій редакції затверджено нову спеціальність, яка залишилася і в новій (уточненій) редакції (Міністерство освіти і науки України, 2022а; Міністерство освіти і науки України, 2024).

Спеціальність Середня освіта (Захист України) у Державному університеті «Житомирська політехніка» (2024) на факультеті педагогічних технологій та освіти впродовж життя здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю 014.16 Середня освіта (Захист України). Зазначимо, що відповідна їй освітньо-професійна програма «Захист України та національне лідерство» передбачає підготовку фахівців, які здійснюють базову підготовку учнів із захисту Вітчизни, директорів шкіл та заступників із військово-патріотичного виховання, організаторів культурних заходів патріотичного спрямування, радників із питань національної безпеки та патріотичного виховання, спеціалістів, які здійснюють медіасупровід подій військового та воєнного змісту, а також експертів миротворчого контингенту. Оскільки українська держава потребує сучасних лідерів, які здатні об'єднати громадян для відродження незалежної

України, тому навчальний процес у Житомирській політехніці на спеціальності Середня освіта (Захист України) забезпечується як викладачами, які мають педагогічну освіту та відповідні наукові ступені у цій галузі, і викладачами-фахівцями з військової справи, так і суміжних галузей, чия професійна та наукова діяльність пов'язана із проблемами лідерства: істориками, психологами, філософами, медійниками. Комплексна робота фахівців групи забезпечення цієї ОПП передбачає проведення консультацій із здобувачами (особливо на другому (магістерському) освітньому рівні) щодо підготовки наукових робіт за тематикою лідерство з акцентом на тому, що лідери — це менеджери нової епохи, які здатні самостійно й відповідально приймати рішення, об'єднувати колектив для розв'язання проблемних завдань (Державний університет «Житомирська політехніка», 2024).

У площині нашого дослідження відмітимо, що кафедра здійснює викладання дисциплін, без яких неможливе ґрунтовне формування висококваліфікованого фахівця з ефективними знаннями у сфері освіти та розвитку умінь та навичок лідерських soft skills. Так серед фахових предметів, які розвивають soft skills, є «Національне лідерство та командотворення», «Основи національної безпеки України», «Аналітична робота з інформацією. Інформаційна безпека», Національне лідерство: історія та сучасність», «Психологічна підготовка військовослужбовців. Лідерство в колективі», «Спічрайтинг та ораторське мистецтво», «Воєнний консалтинг та експертиза», «Історія козацтва» та інші. Серед загальних компетентностей ОПП, які в основному сприяють розвитку зазначених soft skills, виділяємо такі: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях (ЗК 1); здатність до міжособистісної взаємодії та роботи у команді у сфері професійної діяльності на основі етичних принципів, толерантності, до спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (ЗК6); здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, виявляти та утверджувати національно-культурну ідентичність, реалізовувати свої права й обов'язки як члена суспільства; утверджувати цінності демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини та громадянина в Україні (ЗК 7); здатність до адаптації та дії в новій ситуації на основі креативності (ЗК 12).

Серед фахових компетентностей ОПП, які в основному сприяють розвитку soft skills, визначаємо здатність забезпечувати навчання учнів державною мовою; формувати та розвивати їхні мовно-комунікативні уміння і навички в області предметної спеціальності (ФК 2); здатність формувати та розвивати в учнів ключові та предметні компетентності, реалізовувати наскрізні змістові лінії засобами навчального предмета та інтегрованого навчання, розвивати критичне мислення (ФК 4); здатність до формування учнівського колективу, навичок командної роботи; знаходження ефективних шляхів мотивації учнів до саморозвитку; спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них (ФК 6); здатність аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей (ФК 9).

За цією ОПП передбачається розвиток лідерських soft skills. Наприклад, сформувати професіонала з питань захисту України, який стане основою громадянського суспільства, національним лідером, майбутнім рушієм змін на краще; можливість стажування у закордонних закладах вищої освіти за різними міжнародними програмами; підготовка експертів з морально-психологічного забезпечення військовослужбовців; навчання методикам аналізу подій військового характеру, здійснення прогнозів воєнних дій сторін; формування експертів, які здатні здійснювати аналіз медіаматеріалів для виявлення фейків, тролінгу тощо; проведення практичних занять з елементами навчальних ігор, майстер-класів із запрошенням керівників баз практики, зустрічі з відомими педагогами та громадськими діячами.

Розвиток лідерських soft skills у здобувачів вищої освіти спеціальності 014.16 Середня освіта (Захист України) в Державному університеті «Житомирська політехніка» підтверджено проєктом «Листівка нескорених», який передбачав візуалізувати на листівці незламність українців та їх прагнення у Перемогу і відродження України, а також популяризувати таланти студентів спеціальності «Захист України» Державного університету «Житомирська

політехніка». Керівниця проєкту Надія Яблонська зауважує, що через листівку здобувачі освіти продемонстрували власне своєрідне гасло про захист України. Із роботами проєкту можна ознайомитися нижче.

Рис. 1. Автор листівки — Андрій Гура

Рис. 2. Автор листівки — Дмитро Акуліч

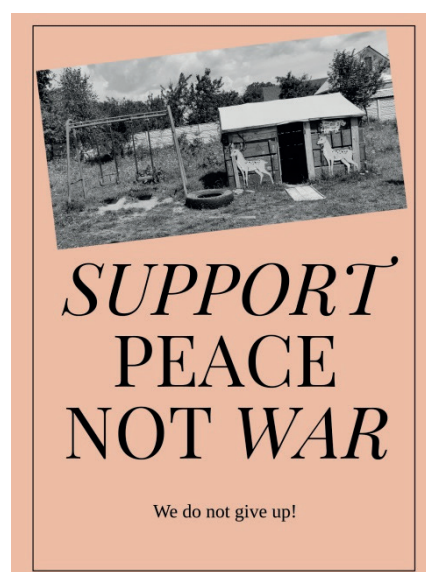

Рис. 3. Автор листівки — Юрій Шинкар

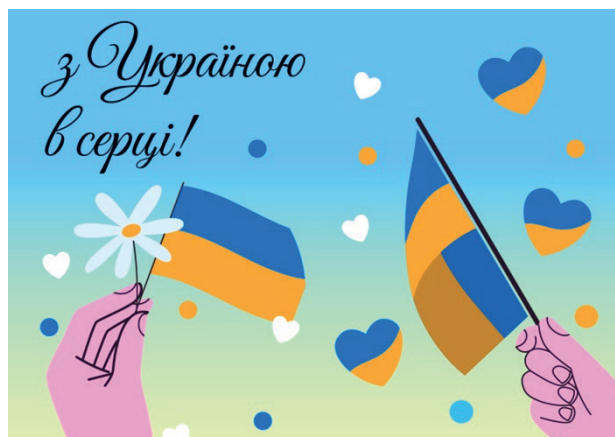

Рис. 4. Автор листівки — Костянтин Дмитрук

Також розвиток soft skills реалізується через інтелектуальні батли. Наприклад, межах навчального курсу «Організація заходів патріотичного спрямування» Ольга Гордійчук провела пізнавальну гру «Видатні українці» між студентами-бакалаврами I курсу (ЗУ-1) та магістрантами (ЗУМ-1) спеціальності 014.16 «Середня освіта (Захист України)» (Державний університет «Житомирська політехніка», 2024а). Досвід подібних заходів для здобувачів освіти дає змогу проявляти себе як особистість, розвивати лідерські якості та сприяє становленню молодих фахівців.

Підготовка фахівців спеціальності «Середня освіта (Захист України. Фізична культура)» (2024) в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини здійснюється на факультеті інженерно-педагогічної освіти. Зазначимо, що відповідна їй освітньо-професійна програма «Середня освіта (Захист України та фізична культура)» (бакалавр) передбачає підготовку фахівців, які можуть займати такі посади: вчитель захисту України закладу загальної середньої освіти; вчитель фізичної культури закладу загальної середньої освіти; методист з фізичної культури; інструктор-методист з фізичної культури та спорту; керівник фізичного виховання; фахівець з організації дозвілля. Серед фахових предметів, які розвивають лідерські soft skills, є «Історія українського війська», «Основи національної безпеки та оборони України», «Загальна та вікова психологія».

Серед загальних компетентностей ОПП, які в основному сприяють розвитку soft skills, виділяємо: здатність працювати в команді та автономно (ЗК2); здатність освоювати та вдосконалювати рухові уміння і навички з різних видів рухової активності; захищати життя і здоров'я людей, діяти у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу (ЗК 11). Серед фахових компетентностей ОПП, які в основному сприяють розвитку soft skills, виокремлюємо здатність оволодівати базовими і новими видами військово-прикладної та фізкультурної діяльності (ФК 7) та здатність виховувати в учнів національну свідомість, соціально-особистісні якості: цілеспрямованість, організованість, працьовитість, відповідальність, громадянськість, комунікативність (ФК 12). (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2024). Орієнтованість програми дає змогу стверджувати, що її випускник має бути компетентним не лише у професійній галузі, але й мати активну життєву позицію та лідерські якості. Простежується й використання методів позанавчальної роботи для формування лідерських soft skills. Так, зокрема на факультеті було проведено Урок мужності «Герої рідного краю» за участі його випускника, військовослужбовця ЗСУ, учасника бойових дій. Тема лідерства розкривалась у контексті гідності та свободи (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2023).

Серед освітніх програм, які реалізуються в Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка, є спеціальність «Середня освіта (Захист України. Фізична культура)» (2023). Серед загальних компетентностей ОПП, які в основному сприяють розвитку soft skills, виділяємо: здатність освоювати та вдосконалювати рухові уміння і навички з різних видів рухової активності; захищати життя і здоров'я людей, діяти у надзвичайних

ситуаціях мирного і воєнного часу (ЗК 11). Серед предметних компетентностей ОПП, які в основному сприяють розвитку лідерських soft skills, це — здатність організовувати роботу шкільної секції спортивного напрямку та гуртка військово-патріотичного спрямування (ПК 7); здатність виховувати в учнів національну свідомість, соціально-особистісні якості: цілеспрямованість, організованість, працьовитість, відповідальність, громадянськість, комунікативність (ПК 12) (Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2023). Серед фахових предметів, які розвивають зазначені soft skills, є «Права людини та громадянське суспільство в Україні», «Теорія і методика національно-патріотичного виховання у закладах освіти», «Національна безпека України».

Висновки

Формування лідерських soft skills передбачає спрямованість на засвоєння таких компонентів: співпраця / командна робота, комунікативні навички, ініціативність, лідерські здібності, розвиток людей / коучинг, особиста ефективність / особиста майстерність, планування / організація та презентаційні навички. Лідерські soft skills можуть формуватися через вивчення тем «Національне лідерство», «Лідерство в історії України», «Менеджмент антикризових комунікацій», «Комунікативний практикум», «Ораторське мистецтво», «Робота в команді і групах» тощо. Актуалізація підготовки вчителів предмета «Захист України» суттєво визначає необхідність зміни підготовки кадрового забезпечення, що ставить вимогу перед закладами вищої освіти реалізацію підготовки з акцентом на засвоєння передусім компетентностей здійснення педагогічної діяльності та лідерських soft skills. Підготовка за спеціальністю 014.16 Середня освіта (Захист України) відбувається в Державному університеті «Житомирська політехніка», Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка. Усі ОПП за цією спеціальністю містять компетентності, спрямовані на формування лідерських якостей здобувачів та уміння їх виявлення в учнівської молоді. Реалізації програм сприяють відповідні теми обов'язкових освітніх компонентів та заходи позанавчальної роботи.

Бібліографічні посилання

- Державний університет «Житомирська політехніка». (2024). Спеціальність: 014.16 «Середня освіта (Захист України)». <https://vstup.ztu.edu.ua/bakalavr/014-16-serednya-osvita-zahyst-ukrayiny/>
- Державний університет «Житомирська політехніка». (2024а, 05 травня). Відбувся інтелектуальний батл — пізнавальна гра «Видатні українці» між студентами Житомирської політехніки. Отримано з <http://surl.li/ukhfu>
- Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу». (1992). Відомості Верховної Ради України (ВВР). № 27, ст. 385. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
- Міністерство освіти і науки України. (2016, 12 травня). Про затвердження Переліку предметних спеціальностей спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)», за якими здійснюється формування і розміщення державного замовлення та поєднання спеціальностей (предметних спеціальностей) в системі підготовки педагогічних кадрів (506). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0798-16#Text>
- Міністерство освіти і науки України. (2022, 19 серпня). Про інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році. (1/9530-22). Додаток 13 «Захист України». https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87596/
- Міністерства освіти і науки України. (2022а, 11 листопада). Деякі питання розміщення державного (регіонального) замовлення, поєднання спеціальностей (предметних спеціальностей), спеціалізацій та присвоєння професійних кваліфікацій педагогічних працівників закладами фахової передвищої, вищої освіти (1006). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1669-22#n29>
- Міністерство освіти і науки України. (2023, 12 вересня). Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році (1/13749-23). Додаток 13 «Захист України». https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/89974/
- Міністерство освіти і науки України. (2024, 04 березня). Про затвердження Переліку предметних спеціальностей спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями),

спеціалізацій предметної спеціальності 014.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (із зазначенням мови)), спеціалізацій спеціальностей 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та 016 Спеціальна освіта, за якими здійснюється розміщення державного (регіонального) замовлення (260). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0405-24#Text>

- Скиба, Ю., Жабенко О., Ковтунець, В., Отич, О., Червона, Л., Чорнойван, Г. & Ярошенко, О. (2023). *Теоретичні основи та провідний зарубіжний досвід взаємодії вищої освіти та ринку праці в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України: препринт (аналітичні матеріали)*. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України. <https://doi.org/10.31874/978-617-7644-59-9-2023>
- Слюсар, В. М. (2012). *Феномен свободи в культурній самореалізації особистості: монографія*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
- Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. (2023, 18 жовтня). Урок мужності «Герої рідного краю». Отримано з <https://tpf.udpu.edu.ua/2023/10/18/urok-muzhnosti-geroyi-ridnogo-krayu/>
- Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. (2024). Середня освіта (Захист України. Фізична культура). Отримано з <https://udpu.edu.ua/vstup/speciality/fipo/01416-serednia-osvita-zakhyst-ukrainy>
- Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. (2023). Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Захист України та фізична культура)». Отримано з <http://surl.li/ukxjg>
- Alafnan, M.A., & Dishari, S.(2024). ESD goals and soft skills competencies through constructivist approaches to teaching: an integrative review. *Journal of Education and Learning*, 18 (3), 708-718. <https://doi.org/10.11591/edulearn.v18i3.21408>
- Elkeiy, G. (2022). *Future-Proof Skills Can Help Balance Individual and Societal Progress*: UN Chronicle. <https://www.un.org/en/un-chronicle/future-proof-skills-can-help-balance-individual-and-societal-progress>
- Kalytchak, R., Kharlamova, G., Klimenkova, O., Lutsenko, O., Paschenko, S., Pavlenko, V., & Senyk, O. (2018). *Soft skills (academic guide / teaching materials)*. <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2018/07/Material-1.pdf> .
- Milian, N. (2024). *Relational Skills Development for Next Generation Leaders: A Business Insider's Perspective*. Berlin: De Gruyter.
- Tang, K. N. (2012). Leadership Soft Skills. *Sociology Study*, 2 (4), 261-269.

References

- Derzhavnyi universytet «Zhytomyrska politekhnika». (2024). Spetsialnist: 014.16 «Serednia osvita (Zakhyst Ukrainy)» [Specialty: 014.16 «Secondary Education (Defense of Ukraine)»]. (2024).: ofitsiyni sait. <https://vstup.ztu.edu.ua/bakalavr/014-16-serednya-osvita-zakhyst-ukrayiny/> (in Ukrainian)
- Derzhavnyi universytet «Zhytomyrska politekhnika». (2024a, 05 travnia). *Vidbuvsia intelektualnyi batl — piznavalna hra «Vydatni ukraintsi» mizh studentamy Zhytomyrskoi politekhniki* [An intellectual battle took place — a cognitive game «Outstanding Ukrainians» between students of the Zhytomyr Polytechnic]. Retrieved from <http://surl.li/ukhfuf> (in Ukrainian)
- Zakon Ukrainy «Pro viiskovy oboviazok i viiskovu sluzhbu» [Law of Ukraine «On Military Duty and Military Service»]. (1992). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 1992, № 27, st. 385. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (in Ukrainian)
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2016, 12 travnia). *Pro zatverdzhennia Pereliku predmetnykh spetsialnostei spetsialnosti 014 «Serednia osvita (za predmetnymy spetsialnostiamy)», za yakymy zdiisniuietsia formuvannia i rozmishchennia derzhavnoho zamovlennia ta poiednannia spetsialnostei (predmetnykh spetsialnostei) v systemi pidhotovky pedahohichnykh kadriv (506)* [On the approval of the List of subject specialties of specialty 014 «Secondary education (by subject specialties)», according to which the formation and placement of the state order and combination of specialties (subject specialties) in the system of training of pedagogical personnel is carried out (506)]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0798-16#Text> (in Ukrainian)
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2022, 19 serpnia). *Pro instruktyvno-metodychni rekomendatsii shchodo orhanizatsii osvitnoho protsesu ta vykladannia navchalnykh predmetiv/intehrovanykh kursiv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity u 2022/2023 navchalnomu rotsi. (1/9530-22)* [About instructional and methodological recommendations regarding the organization of the educational process and the teaching of educational subjects/integrated courses in institutions of general secondary education in the 2022/2023 academic year. (1/9530-22)]. Dodatok 13 «Zakhyst Ukrainy». https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87596/ (in Ukrainian)
- Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. (2022a, 11 lystopada). *Deiaki pytannia rozmishchennia derzhavnoho (rehionalnoho) zamovlennia, poiednannia spetsialnostei (predmetnykh spetsialnostei), spetsializatsii ta*

- prysvoiennia profesiinykh kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv zakladamy fakhovoi peredvyshchoi, vyshchoi osvity [Some issues of placement of the state (regional) order, combination of specialties (subject specialties), specializations and assignment of professional qualifications of pedagogical workers by institutions of professional pre-higher and higher education].* (1006). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1669-22#n29> (in Ukrainian)
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2023, 12 veresnia). *Pro instruktyvno-metodychni rekomendatsii shchodo vykladannia navchalnykh predmetiv/intehrovanykh kursiv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity u 2023/2024 navchalnomu rotsi (1/13749-23) [On instructional and methodological recommendations for teaching subjects/integrated courses in general secondary education institutions in the 2023/2024 academic year (1/13749-23)].* Dodatok 13 «Zakhyst Ukrainy». https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/89974/ (in Ukrainian)
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2024, 04 bereznia). *Pro zatverdzhennia Pereliku predmetnykh spetsialnosti spetsialnosti 014 Serednia osvita (za predmetnymi spetsialnostiamy), spetsializatsii predmetnoi spetsialnosti 014.02 Serednia osvita (Mova ta zarubizhna literatura (iz zaznachenniam movy)), spetsializatsii spetsialnosti 015 Profesiina osvita (za spetsializatsihamy) ta 016 Spetsialna osvita, za yakymy zdiisniuietsia rozmishchennia derzhavnogo (rehionalnogo) zamovlennia (260) [On the approval of the List of subject specialties of specialty 014 Secondary education (by subject specialties), specializations of subject specialty 014.02 Secondary education (Language and foreign literature (with an indication of language)), specializations of specialties 015 Vocational education (by specializations) and 016 Special education, which are carried out placement of a state (regional) order (260)].* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0405-24#Text> (in Ukrainian)
- Skyba, Yu., Zhabenko O., Kovtunets, V., Otych, O., Chervona, L., Chornoivan, H. & Yaroshenko, O. (2023). *Teoretychni osnovy ta providnyi zarubizhnyi dosvid vziaemodii vyshchoi osvity ta rynku pratsi v umovakh voiennoho stanu ta pisliavoiennoho vidnovlennia Ukrainy: prepynt (analytychni materialy).* Kyiv: Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy. <https://doi.org/10.31874/978-617-7644-59-9-2023> (in Ukrainian)
- Sliusar, V. M. (2012). *Fenomen svobody v kulturnii samorealizatsii osobystosti: monohrafiia.* Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. (in Ukrainian)
- Umanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Pavla Tychyny. (2023, 18 zhovtnia). *Urok muzhnosti «Heroi ridnogo kraiu» [A lesson in courage «Heroes of the native land»].* Retrieved from <https://tpf.udpu.edu.ua/2023/10/18/urok-muzhnosti-geroyi-ridnogo-krayu/> (in Ukrainian)
- Umanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Pavla Tychyny. (2024). *Serednia osvita (Zakhyst Ukrainy. Fizychna kultura) [Secondary education (Defence of Ukraine. Physical education)].* Retrieved from <https://udpu.edu.ua/vstup/speciality/fipo/01416-serednia-osvita-zakhyst-ukrainy> (in Ukrainian)
- Tsentralkoukrainskyi derzhavnyi universytet imeni Volodymyra Vynnychenka. (2023). *Osvitno-profesiina prohrama «Serednia osvita (Zakhyst Ukrainy ta fizychna kultura) [Educational and professional program «Secondary education (Defense of Ukraine and physical culture)].* Retrieved from <http://surl.li/ukxjq> (in Ukrainian)
- Alafnan, M.A., & Dishari, S.(2024). ESD goals and soft skills competencies through constructivist approaches to teaching: an integrative review. *Journal of Education and Learning*, 18 (3), 708-718. <https://doi.org/10.11591/edulearn.v18i3.21408>
- Elkeiy, G. (2022). *Future-Proof Skills Can Help Balance Individual and Societal Progress: UN Chronicle.* <https://www.un.org/en/un-chronicle/future-proof-skills-can-help-balance-individual-and-societal-progress>
- Kalytchak, R., Kharlamova, G., Klimenkova, O., Lutsenko, O., Paschenko, S., Pavlenko, V., & Senyk, O. (2018). *Soft skills (academic guide / teaching materials).* <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2018/07/Material-1.pdf> .
- Milian, N. (2024). *Relational Skills Development for Next Generation Leaders: A Business Insider's Perspective.* Berlin: De Gruyter.
- Tang, K. N. (2012). Leadership Soft Skills. *Sociology Study*, 2 (4), 261-269.

Внески авторів

Відповідно до Contributor Roles Taxonomy (CRediT) авторами проведено: концептуалізація дослідження — В. Слюсар; збір даних — О. Мосієнко; аналіз даних — Н. Яблонська; підбір методів — Н. Яблонська, адміністрування — В. Слюсар; ресурсне забезпечення — О. Мосієнко; координація і нагляд — В. Слюсар; валідація — Н. Яблонська; візуалізація — Н. Яблонська; підготовка рукопису — В. Слюсар; перегляд і редагування рукопису — В. Слюсар.

Конфлікт інтересів

Авторами підтверджено відсутність конфлікту інтересів під час проведення дослідження та підготовки до публікації його результатів.

Відомості про авторів

Вадим Слюсар, доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософсько-історичних студій та масових комунікацій, Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна, vadmyksl@gmail.com

Надія Яблонська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософсько-історичних студій та масових комунікацій, Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна, kfismk_yanm@ztu.edu.ua

Олександр Мосієнко, кандидат історичних наук, доцент кафедри філософсько-історичних студій та масових комунікацій, Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна, kmvpm_mov@ztu.edu.ua

Інформація про наукове періодичне видання

Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство» (International Scientific Journal of Universities and Leadership) внесено до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки» відповідно до наказу МОН України від 17 березня 2020 р. № 409.

Науковий журнал представлено у таких базах даних, реєстрах і пошукових системах: Crossref, Наукова періодика України (Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Educational Research Abstracts Online (ERA), European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences (erih+), Library of Science (University of Warsaw), Index Copernicus International тощо.

REVIEW ARTICLE

Formation of Leadership Soft Skills in Higher Education Institutions (on the example of training teachers of the “Defence of Ukraine”)

Slyusar Vadym^{1*} , Nadiia Yablonska¹ , Oleksandr Mosienko¹

¹Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, Ukraine

*vadmyksl@gmail.com

Abstract

The article identifies the educational potential of developing leadership soft skills, which significantly affect the professional qualities of a future specialist who will be in demand in the labour market. The emphasis is placed on the peculiarities of mastering leadership soft skills in domestic higher education institutions on the example of training teachers of the Defence of Ukraine. The specifics of legal regulation of the educational work organisation in the field of higher education in the relevant speciality are revealed. Based on the analysis of the educational and professional programmes of the specialty 014.16 Secondary Education (Defence of Ukraine), it is determined which competencies stated in it also involve the acquisition of leadership skills. It is found out which educational components have prospects for implementing a programme for mastering these skills, and the relevant topics are proposed. It is noted that the training of teachers of the subject ‘Defence of Ukraine’ is undergoing significant changes in accordance with social demands due to the emphasis on the pedagogical component, mastering the ability to work with different age groups and forming the leadership qualities of students.

The purpose of the article is to determine the peculiarities of the formation of leadership soft skills in domestic higher education institutions on the example of training teachers of the Defence of Ukraine.

Author details

Vadym Slyusar, Doctor Habilitated in Philosophical Sciences, Assistant professor, Head of the Department of Philosophical and Historical Studies and Mass Communications, Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, Ukraine, vadmyksl@gmail.com

Nadiya Yablonska, PhD in Pedagogy, Associate Professor at the Department of Philosophical and Historical Studies and Mass Communications Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, Ukraine, kfismk_yanm@ztu.edu.ua

Oleksandr Mosienko, PhD in History, Associate Professor of the Department of Philosophical and Historical Studies and Mass Communications of Zhytomyr Polytechnic State University in Zhytomyr, Ukraine, kmvpm_mov@ztu.edu.ua

Keywords:

soft skills, institution of higher education, labor market, leadership, Defense of Ukraine

Language:

Ukrainian

Citation:

Slyusar, V., Yablonska, N., & Mosienko, O. (2024). Formation of Leadership Soft Skills in Higher Education Institutions (on the example of training teachers of the “Defence of Ukraine”). *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, 17, 66-76. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2024-17-66-76> (in Ukrainian)